

Timea Tot
Filozofski fakultet
Univerziteta u Novom Sadu
timeatot90@gmail.com

UDK: 808.5:324(439)“2014“
808.5:324(497.11)“2014“

MANIPULACIJE JEZIKOM U VUČIĆEVOJ I ORBANOVOJ ZAVRŠNOJ KONVENCIJI PREDIZBORNE KAMPANJE 2014. GODINE*

Language manipulation in the final convention of pre-election campaign between Aleksandar Vučić and Viktor Orban in 2014. Politics and language are heedfully related: there is no successful politician without a good orator. This coursework deals with techniques of manipulation in the speech of politicians. The material is consists of articulation from the pre-election campaign anteriorly the parliamentary elections. The analysed contents are the final convention of politician Aleksandar Vučić from the Serbian Progressive Party and Viktor Orban from the Fides party. Hence, the most common techniques used to manipulate the language will be represented and in that event, their application will be illustrated by the aforementioned materials. A contrastive analysis of the two speeches will be shown. The aim of this work is to show the characteristic manifestation of manipulation of language and to establish what are the differences and similarities between the speeches of these two politicians, who came from two different, but adjoined countries.

Keywords: manipulation, language, politics, speech in campaign.

Uvod

Politika i jezik su u tesnoj vezi: nema uspešnog političara bez dobrog govornika. Po Tošoviću, stil političkog diskursa pripada administrativnom funkcionalnom stilu i pretežno se ispoljava usmeno – u obliku zvaničnih govora (Tošović 2002: 287). Uspešna upotreba jezika je neophodna za napredovanje na političkoj sceni. Manipulacija jezikom je osnova svakog političkog delovanja od Stare Grčke i Rima pa do danas (Vojinović Kostić 2014: 525). Ona je u službi ostvarivanja ličnih ili kolektivnih ciljeva.

* Rad je nastao samostalno u okviru doktorskih studija Jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu za *Treći međunarodni interdisciplinarni skup mladih istraživača društvenih i humanističkih nauka Konteksti*.

Manipulacija (potiče od latinske reči „*manus*“ – ruka, to jest rukovati) ima najviše efekta kada je usmerimo na osećanja. Njen glavni cilj je da izazove neku emocionalnu reakciju kod slušalaca/gledalaca i da postigne nešto što koristi manipulatoru. Reči i rečenice koje ljudi izgovaraju ili pišu nisu samo skup gramatičkih ili sintaksičkih kategorija, nego oružje koje oblikuje živote ljudi (Podboj 2011: 124). Suština manipulacije je da se na silu usadi neko određeno shvatanje u čovekov um, a da on nije ni svestan toga. Tako on menja svoje staro mišljenje i počinje da razmišlja po volji manipulatora. Političari su svesni da njihova socijalna moć koja se zasniva na kontroli, umnogome zavisi od „pravilne“ ili „ciljane“ ili „odabrane“ upotrebe jezika i jezičkih sredstava, te stoga pažljivo pristupaju izboru jezičkih sredstava u izgradnji diskursa poruka koje upućuju ciljnoj grupi (Vojinović Kostić 2014: 528).

Politički govor je oružje kojim političari stiču poverenje učesnika u političkom životu i tako ostvaruju svoj cilj (Vojinović Kostić 2014: 526). Od načina formulisanja rečenica u velikoj meri zavisi kako će sagovornik tumačiti dati iskaz, to jest kojim će kontekstualnim pretpostavkama primalac poruke pristupiti, na osnovu kojih će se dalje odvijati interferencijalni proces (Stepanov 2013: 481). U radu se bavimo tehnikama manipulacija jezikom u govoru političara. U Srbiji je Srpska napredna stranka vladajuća stranka, a u Mađarskoj Fides (Fiatel Demokraták Szövetsége – Savez mladih demokrata). Po ideologiji, obe partije odlikuju nacionalni konzervatizam i evropeizam. Građu čine govori sa predizbornih kampanja pred parlamentarnim izborima, koji su održani 2014. godine, u Srbiji 16. marta, u Mađarskoj 6. aprila. Analizirani tekstovi su završne konvencije političara Aleksandra Vučića iz Srpske napredne stranke i Viktora Orbana iz stranke Fides. Završni miting Srpske napredne stranke je održan na Novom Beogradu, 11.03.2014, dok je skup Fides-a u Budimpešti, 29.03.2014. Izabrane partije su pobedničke stranke na pomenutim izborima.

Prikazaćemo koje su najčešće tehnike manipulacije jezikom, a zatim ćemo pokazati njihovu primenu na pomenutoj građi. Izvršićemo kontrastivnu analizu dva govora. Cilj rada je da prikaže karakteristična ispoljavanja manipulacije jezikom i da ustanovi koje su razlike i sličnosti između govora ova dva političara, koji potiču iz dve različite, ali susedne zemlje. S obzirom na to da se radi o govorima koji su bili namenjeni za postizanje rezultata na izborima (jer su bili predstavljeni na predizbornoj kampanji), očekuje se pojavljivanje brojnih strategija i tehnika koje su namenjene za manipulaciju u javnosti.

Teorijski okvir

Manipulacija jezikom je sada suptilnija i teže uočljiva nego što je to bila u nekim ranijim istorijskim periodima. Ona se bazira na slabostima, emocijama i potrebama onih koji su cilj manipulacije, kao i na autoritetu, socijalnom statusu i tome slično, samog manipulatora (Vojinović Kostić 2014: 525).

Da bi politički govor ostvario svoju ubeđivačku ulogu, mora da se koristi tehnikama manipulacije i propagande i to da bi ostvario svoje namere, ma kakve one bile, dobre ili loše (Vojinović Kostić 2014: 531). Vojinović navodi sledeće tehnike za postizanje određenog efekta kod javnosti ili pojedinca:

- dvosmislenost reči, rečenica ili celog govora;
 - biranje leksema koje kod slušaoca izazivaju strah, nespokoj ili, suprotno od toga, sigurnost – neretko govornik posle upotrebe leksema ili rečenica kojima izaziva strah i nespokoj kod sagovornika, nudi, preko jezičkih sredstava, spasenje i sebe kao spasioca ili garanta bolje sadašnjosti;
 - ad hominem imenovanje – govornik povezivanjem određene ličnosti sa idejom nastoji da navede slušaoca da odbaci ili ideju ili imenovanu osobu;
 - nagla promena teme;
 - ponavljanje bitnih delova govora;
 - izvinjavanje kad to ne bismo očekivali ili kad se govornik izvinjava za nešto što svi znaju da nije njegovo delo, a sa ciljem nabiranja ili skretanja pažnje na ono što je oponent učinio, a što nije bilo dobro;
 - pauze u govoru;
 - ironija;
 - intonacija;
 - sredstva neverbalne komunikacije itd.
- Jezičko-stilska sredstva koja odlikuju politički govor su:
- presupozicije – pretpostavke;
 - metafore;
 - implikature – podrazumevanja;
 - ponavljanja;
 - eufemizmi;
 - „pravilo broja tri“.

Američki lingvista, Noam Čomski se bavio pitanjima jezičkih stereotipa, ideologije i propagandi putem medija i politike. On je sastavio listu od deset

najčešćih i najefikasnijih strategija kojima uticajni organi postižu svoje ciljeve putem manipulacije stanovništvom (Chomsky)¹. U radu ćemo istaći koje se strategije nalaze sa njegove liste u analiziranim govorima i u kojim oblicima se one ispoljavaju. Njegove strategije su sledeće:

- Strategija distrakcije/ometanja – pažnju javnosti treba preusmeriti od važnih pitanja da ne bi bilo vremena da se razmišlja o stvarima koje manipulator ne želi da otkrije;
- Problem – reakcija – rešenje – treba stvarati situaciju koja izaziva reakcije javnosti, nakon čega se nudi rešenje kojem bi se oni u normalnim okolnostima protivili;
- Strategija potpunosti promena – promene treba uneti postepeno da se javnosti promene ne učine naglima i na taj način javnost naterati da prihvata neprihvatljivo;
- Strategija odlaganja – javnost ima sklonost ka očekivanju da će se sve „sutra popraviti“, te da će se njihovo žrtvovanje verovatno izbeći. To daje javnosti više vremena da se navikne na ideju nekih promena;
- Upotreba dečijeg jezika – upotreba dečije intonacije dovodi slušaoca u zabludu. obraćanje osobi kao da je u dobi od 12 godina reflektuje reakciju osobe lišene kritičkog osećaja kao i kod osobe od 12 godina;
- Korišćenje emocija – upotreba emotivnog registra omogućuje pristup nesvesnom za implementaciju i prihvatanje nepoželjnih ideja;
- Držanje javnosti u neznanju i prosečnosti – učiniti javnost nesposobnom da razume metode koje se koriste za njihovu kontrolu;
- Ohrabrivanje javnosti da bude zadovoljna svojom prosečnošću – promovisati stav u javnosti da je moderno i poželjno biti neobrazovan i vulgaran;
- Stvaranje osećaja krivice – usmeravanje pojedinca da veruje kako je on jedini krivac za svoju nesreću zbog neuspeha svoje inteligencije, svoje nesposobnosti ili nedovoljnog truda;
- Upoznati pojedinca bolje nego što on poznaje samog sebe – brzi razvoj nauke je omogućio pristup naprednom znanju o čoveku i na fizičkom i na psihičkom planu, to znači da sistem može da ima više kontrole i veću moć nad pojedincem nego što on ima nad samim sobom.

¹ <http://noam-chomsky.tumblr.com/post/13867896307/noam-chomsky-10-strategies-of-manipulation-by> 01. 08. 2015.

Dobro sastavljena beseda se sastoji od uvoda, razrade i zaključka (Vojinović Kostić 2014: 529). Moderna retorika pominje sledeće delove govora:

- koncept;
- primer;
- poenta;
- argumentacija.

U daljem tekstu daćemo analizu pomenutih političkih govora. Govore ćemo podeliti na sastavne delove. Analiziraćemo tekstove tako što ćemo izdvajati koje tehnike manipulacije su primenjene, navešćemo i primere iz korpusa, zatim kakvo značenje one prvobitno nose i odredićemo kojim jezičkim sredstvima su one izvršene.

Analiza korpusa

Analizirani politički govori se sastoje od sledećih delova:

- uvod;
- razrada;
- argumentacije;
- zaključak.

Uvod političkog govora

Uvod političke besede je vrlo bitan deo govora, jer je on tu da budi pažnju publike. Vučićevi i Orbanovi govori počinju pozdravljanjem publike. Oba političara u uvodu izdvajaju svoje koalicione partnere, prijatelje i publiku i zahvaljuju im se na podršci.

Vučić svoje partnere i prijatelje naziva po nadimcima: „Rasim, Aca Vulin, Velja, Vuk“, što deluje da su oni bliži narodu nego obični političari, ali i da su prijatelji, a to je važno za nas – da se lepo slažu. Orban ih naziva punim imenom.

Vučić u svojoj prvoj rečenici pored zahvaljivanja uvodi i izvinjavanje: „I još jedanput se izvinjavam hiljadama ljudi koji su ispred dvorane i koji moraju da nas gledaju na video bimu. Izvinjavam se (aplauz), izvinjavam se desetinama hiljada ljudi koji su ostajali ispred dvorana u Novom Sadu, u Čačku, u Arandelovcu, mnogim drugim mestima gotovo svuda gde smo držali naše skupove u zatvorenom prostoru“. U ovom slučaju govornik se izvinjava na mestu gde to ne bismo očekivali i za nešto što svi znaju da to nije njegova greška. Pored skretanja pažnje s tim što je izrazio da vodi računa i o ljudima koji nisu uspeali da uđu u prostorije, suptilno je skrenuo pažnju i na to da ga ogromna masa sluša – da ima više desetina

hiljada pratilaca. On se u stvari lažno izvinjava jer mu je cilj da istakne ogroman broj posetilaca.

Orban u svom uvodu uvodi religiju, Boga: „Bog nam je pomogao da dođemo i do ovog dana“. Spominjanje Boga kod ljudi izaziva neku vrstu straha, pobožnosti. S tim što je on naveo da je njegova stranka imala božiju pomoć, daje sebi sigurnost da je Bog na njihovoj strani. U Orbanovim govorima spominjanje religije, isečak iz Biblije ili upućivanje na pobožne motive su česte pojave (Ballay)².

U drugom delu uvoda Orban objašnjava razlog skupa: „Za osam dana, sledeće nedelje, mi, Mađari, možemo da odlučujemo o svojoj budućnosti na slobodnim i demokratskim izborima. Kraj je četiri godine naše vlade. Nadamo se da je kraj tek prve četiri godine. Došli smo ovde danas da kažemo jedni drugima, da kažemo državi i svetu: još četiri godine želimo. Još četiri godine!“

Orban govori u prvom licu množine – u prvoj rečenici o budućnosti odlučuje narod, ali s tim što je ubacio i sebe. Teret odlučivanja o budućnosti i odgovornost prebacuje i na sebe. Dok je u sledećoj rečenici u stvari on taj koji se nada da će još ostati na vlasti, ali sa „nadamo se“ daje utisak da je to zajednička želja. Na taj način se postiže ritam i vera u magijsku moć izgovorene reči.

Ponavljjanja su česta u političkom govoru. Orban četiri puta ponavlja sintagmu „četiri godine“. U prvom slučaju pominje da su već četiri godine oni na vlasti, u drugom traženje još jednog mandata izražava sa „nadamo se“, a u trećem primeru već jasno naglašava sa „želimo“, u poslednjem slučaju ga euforično ponavlja.

Orban je na kraju uvoda umetnuo svoja zahvaljivanja: „Čini mi se da je ovo sada pravo vreme i mesto, kada vam iz srca mogu reći: zahvalan sam vam! Zahvalan sam što ste mi dali šansu, poštovanje i čast da sam mogao četiri godine da vas služim kao premijer! Mogao sam da služim vas i svoju domovinu!“ On podređuje sebe narodu, budi osećaj da je on služio narodu, a ne obrnuto. U ovom delu on utiče na emocije naroda. Stavlja sebe u niži položaj, u položaj sluge. To odgovara strategiji korišćenja emocija Noama Čomskog. U nastavku uvodi metafore i dalje utiče na osećanja: „Od pokvarenog i neispravnog vozila smo napravili pouzdan, brz i smeo trkački automobil“. Apstraktnu stvar konkretizuje kroz metaforičan primer. Ne kaže ništa konkretno, samo uopšteno. Ne možemo znati da li misli na razvoj ekonomije, ili na zapošljavanje ili na smanjenje

² http://magyarnarancs.hu/publicisztika/befut_az_uresbe-orban_nyelve_es_a_vallasos_formak-69593 15.08.2015.

kriminala itd. Ovaj deo Orbánovog govora, prema Noamu Čomskom, odgovara strategiji držanja javnosti u neznanju i prosečnosti. On daje informacije, ali s njima ništa ne kaže.

Razrada

Razrada počinje izlaganjem problema ili poente, koja u kasnijem tekstu mora biti potkrepljena dobrim argumentima. Razrada oba političara počinje na sličan način: izdvajaju jednu sliku iz prošlosti i tu liniju vode kroz sadašnjost da bi stigli do budućnosti. Naime, govore o ranijem jadu naroda ili izdvajaju jednu stvar od onih koju su uradili za narod. U sadašnjosti je sada red na narodu, to jest da na izborima glasaju za njih, a oni će se zauzvrat u budućnosti boriti za bolji život naroda. Uprošćeno rečeno, poruka je da narod samo treba da izađe na izbore i ništa više!

Na početku razrade Vučićevog govora dobijamo informaciju da je on svestan toga kako ljudi žive po Srbiji, da je SNS dala sve od sebe, ali to za sada nije dovoljno. Upućuje na svoje uspehe, na rad stranke, zatim sledi nagla promena: naglašava da ljudi i dalje teško žive uprkos njihovim uspesima. Time je postigao da prenese poruku: treba im pobeda na izborima da bi ljudi lakše živeli: „Želim da vam kažem da sam obilazeći Srbiju jasno mogao da vidim koliko ljudi teško žive, kako ljudi jedva krpe kraj s krajem. U prethodnih godinu i po dana dali smo sve od sebe, da pokrenemo žestoku borbu protiv korupcije, da zaustavimo ekonomsko propadanje, dalji rast nezaposlenosti, ali ljudi i dalje teško žive“. U prvoj rečenici govori u prvom licu jednine: on je obilazio Srbiju i on je video kako ljudi teško žive; u drugoj rečenici kada je reč o teškom životu, nastavlja da govori u prvom licu množine. Time unosi osećajnost i želi da pokaže da nije otuđeni političar.

U drugoj rečenici ovog dela, bira lekseme tako da to kod slušalaca izaziva sigurnost, utisak nekog velikog uspeha, ali u stvari sa tim nije rekao ništa relevantno ili govori samo uopšteno: „dali smo sve od sebe da pokrenemo žestoku borbu protiv korupcije / dali smo sve od sebe da zaustavimo ekonomsko propadanje / dali smo sve od sebe da zaustavimo dalji rast nezaposlenosti“. Dali su sve od sebe što ne znači da su to i uradili. Naglašavanje svog truda i pokušaja uvek je alibi za neuspeh. Ovaj deo Vučićevog govora odgovara strategiji držanja javnosti u neznanju, kao što je to bio slučaj u uvodu Orbánovog govora.

U daljem tekstu, Vučić nastavlja da govori u prvom licu množine i tema je još uvek u vezi sa njihovim obavezama i zadacima. „Moramo da napravimo talase zapošljavanja, da bi naši radnici mogli da pokažu koliko su dobri, vredni, poštteni,

odgovorni i koliko mogu da budu bolji od svih drugih“. U ovoj rečenici govornik otkriva da je problem u zemlji nezaposlenost. Ipak, u fokusu pažnje (suprotno od očekivanog) nije nezaposlenost, već su osobine naroda. On hvali narod raznim atributima i tako uspeva da izvrši potpuno skretanje pažnje sa glavnog problema, jer se auditorijum od sada fokusira samo na pohvale, da neko ima poverenje u njih. U ovom delu on koristi strategiju distrakcije, preusmerava pažnju javnosti da ona ne bi imala vremena ili potrebu da razmišlja o bitnijim stvarima. „Za razliku od drugih, mi nećemo da lažemo i nećemo da obmanjujemo ljude. Nikome nećemo da govorimo da će situacija biti jednostavna i laka za rešavanje u periodu koji dolazi, u periodu koji je pred nama“. Rečenicu počinje sa „za razliku od drugih“ i u celom iskazu koristi samo negiranje. Time je naglasio da oni neće da rade nabrojane stvari, ali u stvari, cilj je bio da skrene pažnju na opoziciju, da je ona ta koja laže i obmanjuje narod.

Vučić je za glavnu temu svog govora izabrao korupciju i tu problematiku razvija u celoj razradi. Objašnjava njene negativne efekte. „Kao što znate prvi problem na koji smo naišli jeste korupcija. Korupcija davi Srbiju. Korupcija je problem za našu politiku, za našu administraciju, za naš pravosudni sistem, za naše poslovno okruženje, za našu ekonomiju. Korupcija koči naš ekonomski razvoj, narušava naš društveni napredak i šansu da sprovedemo promene“. Budi poverenje u narodu s tim što priznaje i prihvata korupciju kao problem. U svakoj rečenici ponavlja reč korupcija i sve segmente koji trpe njen negativni uticaj svrstava u zajednički, u „naš“. Zainteresovan je za emocije auditorijuma. Sugestivno odaje utisak čoveka kome je svega dosta i koji želi promene.

Orbanova razrada počinje sličnom tematikom. On se, takođe, vraća u prošlost kao i Vučić, samo što se on više zadržava na patnji naroda. „Mnogo žrtava, krvi i znoja su dali Mađari da bi mogli da odlučuju o sopstvenoj budućnosti u jednoj slobodnoj zemlji... Nismo sad slučajno došli baš ovde. Duh prostora, Trg heroja daje snagu i obavezuje. Ovde vlada duh onih heroja koji nisu popuštali ni uprkos svojim strahovima ni uprkos jačem protivniku, koji su sve do kraja istrajali i na kraju pobedili. To je ono što i mi želimo... Želimo da nas ovaj trg podseti na to da nikada nismo odustali. Da nas podseti na to da kada smo izgubili, nismo bežali. Trpeli smo i čekali odgovarajući trenutak. I posle dvadeset godina, kada je već svima bilo dosta, u aprilu 2010. smo napravili revoluciju, jednu ustavnu revoluciju. Da svi po celoj Evropi dobro čuju i razumeju: Mađarima ne treba ni komunizam, ni socijalizam, ne treba više maskenbal leve strane, čime takvi kao Bela Kun zabavljaju Evropu... I pokušali smo. Ono što nismo uspeli da uradimo za

dvadeset godina, to smo uradili za poslednje četiri godine“. Govornik koristi događaj iz istorije, govori o patnji u prošlosti da bi kroz to podsetio kako je Mađarima bilo pre njegove vladavine. Govor je u prvom licu množine, koristi zamenicu „mi“ i tako unosi i sebe u priču. Upotrebljava tehniku *ad hominem* imenovanje, povezuje ime Bele Kuna sa zabavom, neozbiljnošću i navodi slušaoca da odbaci takve ideje. Na izborima 2010. je prvi put pobedila stranka Fides, zbog toga izbor iz te godine imenuje revolucijom. U poslednjoj rečenici on u stvari suptilno hvali svoju stranku i sebe, jer su postigli rezultate koji se nisu postigli za dvadeset godina, to jest pre njegove vladavine. U ovom delu govora kroz metaforičan primer konkretizovao je apstraktnu stvar. Uporedio je dve situacije – situaciju u proteklih dvadeset godina i situaciju iz poslednje četiri godine – i tako je doprineo da se politički oponenti izvrgnu ruglu. Govornik drži pažnju auditorijuma na jednoj situaciji – prepričavanju istorije i pobede – ne dajući priliku za razmišljanje o drugim događajima.

Priču nastavlja na sledeći način: „Kada budu napisali priču o ove četiri godine...“ Prelazi u budućnost i nabraja šta su postigli u tom periodu. To u narodu budi zadovoljstvo i ponos. „Napisaće kako su Mađari pokušali nemoguće stvari, ali na kraju su sve uspeali; napisaće kako su Mađari čuvali svoja radna mesta i stvorili još stotine hiljada; napisaće kako su se oslobodili iz pomoćnog zagrljaja Međunarodnog monetarnog fonda... Pokazali smo da možemo i tako da pišemo istoriju. Ne samo oružjem, silom i krvlju, što je inače bio običaj na ovim prostorima“. U ovom delu česta su ponavljanja kao da njima želi da pojača istinitost izgovorenih iskaza, da su se oni zaista dogodili. Na dva mesta koristi ironiju: ironično spominje pomoć Međunarodnog monetarnog fonda kao i prostor gde se nalazi Mađarska.

Argumentacije

Argumentacije omogućavaju političaru da ostvari ubeđivačku ulogu govora. Preko njih objašnjava zašto je bitno izvršiti promene i zašto je neophodna podrška naroda. Pomoću argumentacije govornik potkrepljuje svoj govor. To može da uradi na dva načina, u slučaju kada govornik raspolaže dovoljnim brojem argumenata u svoju korist, uticaće na razum slušaoca, međutim, kada toga nema – ili nema dovoljno – onda treba ciljati na osećanja. Prilikom ovih govora tokom kampanje, oba političara su upotrebila više poruka sa kojima ciljaju na emocije. Pored toga, više puta ističu tuđe mane – verovatno zbog manjka racionalnih argumenata.

Vučićev govor dalje se bazira na kritikovanju opozicije. Na početku ispriča kraću anegdotu, kako je odbio da odgovori na lične napade. Time počinje stvaranje smetnje, haotične situacije što je takođe jedna od tehnika manipulacije. „Odbio sam u ovoj kampanji da odgovorim na sve lične napade, ni na jedan od tih ličnih napada nisam se osvrnuo. Čini mi se da su ljudi dobro to razumeli. Nije to bilo zato što nisam imao šta da odgovorim i nije to bilo zato što sam se nečega uplašio. To je bilo samo zato što vas i našu Srbiju mnogo više poštujem od njih. Zato što mislim i razmišljam o budućnosti Srbije, o tome da imamo pristojnu, normalnu i modernu zemlju. Moja ćutnja ne znači ni nezainteresovanost za probleme koje nam je donela korupcija i ekonomija koja je loša. Naprotiv, moja ćutnja znači da sam duboko zamišljen nad problemima koji su pred Srbijom, ali i te kako znam da za te probleme uz vašu, ali samo uz vašu pomoć, samo uz vašu veliku podršku imamo rešenje i stvari možemo da menjamo. Mi bez vas, dragi prijatelji, ne možemo da uspemo“. Od ovog dela govora pa nadalje ovaj govornik unosi sve više emotivnih misli i ocena. Koristi konstrukcije koje su negirane kao što su: „nije to bilo zato što, ne znači ni nezainteresovanost“. Priprema publiku da bude u emocionalnom stanju u kojem može da primi skrivenu poruku: da glasaju za njega. Vučić, u stvari, ovom porukom punom negacije stvara u glasačima osećaj krivice: ako oni ne budu pomogli njemu (ne budu glasali za njega), on ne može ništa da postigne sam, naime, problemi ostaju pred Srbijom. Ovde se stvara utisak da je sve pod kontrolom i krajnje promišljeno, reakcije nisu nagle ni impulsivne, ne naseda na smicalice. Želi da se prikaže kao odmeren i smiren čovek, trezven i racionalan.

Dalje u nastavku upotrebljava emotivni registar i stvara o sebi sliku zaštitnika. Želja svakog prosečnog čoveka je da živi u bezbednim okolnostima. Govornik iskorišćava tu opštepoznatu informaciju i pripisuje je sebi. Time će dobiti poverenje naroda, jer on izgovara tačno ono što javnost želi da čuje. „Hoću da svako dete bude sigurno, da svaki čovek bude siguran, a ne da izazivamo kaos na srpskim ulicama, a plašim se da je to ono što tajkuni, njihovi politički eksponenti i prijatelji danas žele. I ne samo Dragan Đilas, već i mnogi drugi ekstremisti sa druge strane koji se od njega ne razlikuju“. Upućuje na svoje protivnike, a i konkretno imenuje Dragana Đilasa (iz stranke DS). On se smatra srpskim tajkunom, jer je svoje bogatstvo stekao naglo, na sumnjiv način. Imenuje samo njega, ali upućuje i na njegove prijatelje, to jest na stranku DS. Prezentuje njihove mane i loše namere, jer SNS-u, DS je najvažnija konkurentska partija. Zatim navodi i primere za napade DS-a protiv njih.

Kompanija Ikarbus je u saradnji sa Mercedes-om proizvela prototip Mercedes autobusa. Đilas je na to reagovao sledećom rečenicom: „Nije dovoljno zalepiti znak Mercedes na Ikarbusov autobus da biste mogli da kažete da je Mercedes investirao u Ikarbus“, a zatim ga je nazvao lažnim srpskim Mercedesom. Pošto je ta Đilasova izjava bila neposredno pre Vučićevog govora, Vučiću je dobro poslužila kao primer za nezahvalnost opozicije. Njegov odgovor je bio sledeći: „Kažu, 'lažni srpski Mercedes'. Plod rada dve stotine osamdeset poštenih radnika, a već hiljadu, samo u toj fabrici, su ih ostavili bez posla. Plod rada tih radnika oni su nazvali 'lažnim Mercedesom'. A ja sam ovde, dragi prijatelji, da tim radnicima Ikarbusa kažem samo jednu stvar, taj čovek koji vređa vas, radnike, vaš trud, danonoćni trud, šezdeset dana ljudi nisu spavali, da bi pokazali da srpski radnik nije loš, već bolji od nemačkog radnika. Ja im ponosno kažem: Niko vas neće napadati, i kažem im: Taj čovek neće biti gradonačelnik Beograda!“ Vučić i dalje cilja na emocionalno stanje naroda. Bira reči sa kojima dokazuje kako brani narod. Upotrebio je dve stilske figure. Prva je poređenje koje je često u političkom govoru. Ono vrši svoju manipulativnu ulogu poredeći situacije, ljude, apstraktne pojmove. U ovom slučaju govornik je uporedio srpskog radnika sa nemačkim da bi ustanovio da srpski radnik može da bude bolji. A zna se kako Nemci rade i kakva je nemačka tehnologija. Druga stilska figura u ovom delu teksta je hiperbola. Preuveličava radnju sa ciljem da postigne veći stepen emocionalnosti. To postiže konstrukcijama: „danonoćni trud; šezdeset dana ljudi nisu spavali“. Zatim, u poslednjoj rečenici menja intonaciju govora i pokazuje svoje diktatorsko lice. Tvrdi da Đilas ne može biti, to jest on neće dopustiti da bude gradonačelnik Beograda i u tom trenutku zaboravlja na to da o tome odlučuju glasači, a ne on.

Ponovo upotrebljava poređenje i izvršava skriveno kontrastiranje ljudi: upoređuje svoje glasače i DS-ove. To počinje tako što prvo postavlja retoričko pitanje: „A čime su se oni bavili u prethodnom periodu?“ Daje odgovor negativne konotacije na svoje pitanje. „Jedino što su uradili, uz podršku svojim tajkunima, uz korupciju i kriminal prisutnih svuda, razmišljali su kako nekoga da napadnu, kako nekoga da kritikuju...“ Temelj Vučićevog govora se bazira na temi korupcije i kriminala; oni se po celom tekstu prožimaju kao lajtmotiv. U ovom delu besede u kom razmatra negativne strane opozicije takođe se vraća na glavnu temu govora. Naglo menja kritikovanje hvaljenjem „svojih ljudi“. „Radimo tri puta više nego vi. Ustajemo tri sata pre vas, ležemo tri sata posle vas i radimo ceo dan za svoju zemlju i za svoj narod“. Pravilo broja tri je iskoristio na dva načina: po tri različita pojma je povezao u jednom segmentu – radimo, ustajemo, ležemo – a zatim im je

pridodao broj tri. Biranjem odgovarajućih leksema postiže familijaran ton. „Večeras ovde, u ovoj hali i širom naše zemlje postoje ljudi koji žele bolju Srbiju; marljivi muškarci i žene koji žele stabilnu ekonomiju; poštteni ljudi koji žele reformu koja će iskoreniti korupciju i kriminal iz našeg sistema; roditelji, bake i deke koji žele nove mogućnosti za našu omladinu kako bi mogli da zarade za život, da podižu porodice i da uživaju u životu. Građani, koji žele da vide da napredujemo umesto da nazadujemo“. Reči kao što su „baka“, „deka“, „omladina“, „porodica“ u ljudima bude osećaj sigurnosti i bezbednosti. Atributi koje je upotrebio takođe imaju pozitivnu konotaciju. Stvara se prijatna i prisna atmosfera: „marljiv, stabilan, pošten“.

Postavlja još jedno retoričko pitanje: „Ja neću da ćutim, mi nećemo da ćutimo, hoćete li vi da ćutite dragi prijatelji?“ U ovom pitanju ponovo je iskoristio tehniku pravila broja tri. Prvo prezentuje svoju odluku, on neće da ćuti, zatim pod „mi“ verovatno misli na svoju stranku i koalicione partnere i pod „dragim prijateljima“ imenuje narod i stavlja ga u položaj u kom treba da odlučuje. Ako pojedinac treba da bira, on će po ljudskoj prirodi izabrati onu stranu na kojoj stoji većina. Govornik je stvorio predstavu da većina stoji na njegovoj strani, dakle logično je da će na njegovo pitanje pojedinac da dà odgovor po volji govornika da ne bi ostao izdvojen.

„Ono što je važno, ja želim vama najotvorenije, dragi prijatelji, da kažem, period pred nama nije lak, ali bolje imati pošten odnos prema svom narodu, nego govoriti kako će teći med i mleko kada pobedimo i da će sve biti jednostavno i lako. Čim čujete to od nekog političara, znajte da nije pošten, znajte da nije iskren, znajte da vam govori neistine“. Govornik koristi suprotnu strategiju od strategije odlaganja. Umesto da odlaže probleme i da dobije na vremenu on bira da bude direktan i korektan i tako iskrenošću stiče poverenje naroda. Metaforom „teći će med i mleko“ ponovo upućuje na opoziciju i na njene laži. Na kraju iz naroda izdvaja penzionere kao ciljnu grupu i fokusira se na to da utiče na njihovu svest. „Jedino ova koalicija, jedino ova lista, jedino snažna srpska ekonomija može da zaštiti srpskog penzionera. I jedino ona može da garantuje dobru penziju i sva njegova prava“. Govornik se koristi slabostima i potrebama ciljne grupe; penzionerima treba zaštitnik, a u ovom slučaju on se nudi kao spasilac i garant u budućnosti. Insistira na tome da se penzioneri odriču da glasaju za druge stranke.

Zajedničko u Vučićevom i Orbanovom govoru je to da se kod obojice ponavlja oslovljavanje naroda sa „Dragi prijatelji!“ S tim pozdravom počinje Orbano argumentacija. Njegova prva argumentacija se temelji na teoriji da

Mađari treba da dokažu kakvi su oni zaista. Navodi atribute kao što su: „ujedinjeni, jaki, slobodni, savesni, hrabri, trezveni, humani i patriote.“ To hvalisanje odgovara tehnici koju je i Vučić primenjivao u svojoj argumentaciji. „Mnogi su se danas okupili ovde. I još mnogo ljudi nas od kuće prati. Više stotina hiljada i miliona Mađara. Koliko ljudi, toliko vrsta, toliko različitih i jedinstvenih života. Ali uprkos svakoj raznolikosti i jedinstvenosti nešto nas ipak spaja, privlači nas ka istom smeru i stavlja jedne pored drugih. Mi, svi imamo jednu zajedničku strast. Naša zajednička strast se zove: Mađarska“. Govornik se fokusira na važnost zajednice, na slogu i ističe njen značaj. Pokušava da naglasi da je zainteresovan za sve ljude u državi, to jest za sve Mađare (ali ne za ljude ostalih nacionalnosti) i to upućuje na nacionalističku tendenciju. Upotrebio je dvosmislene reči: pod „raznolikost“ i „jedinstvenost“ se kriju razlike na društvenoj lestvici, na nivou obrazovanja, materijalno stanje i tako dalje, dok u auditorijumu to budi pozitivne misli i utisak da su oni posebni. Utiče na kolektivnu svest i na emocije, jer bez njih ljudi ne bi imali verovanje u vrednosti niti energiju da mogu nešto da postignu. U Orbanovom govoru zemlja se dovodi u vezu sa porodicom, a premijer sa ocem ili glavom porodice.

U daljem tekstu nastavlja da budi nacionalizam. „Mi znamo šta znači biti Mađar. Niz Dunav i Ipelj, kroz Karpat planine, dole među vinograde Bačke, na dnu Hargite, svuda u ovom delu sveta biti Mađar znači hrabrost. Biti Mađar znači da si deo jedne velike i otvorene zavere, da ne dozvoljavamo ispuštati mađarsku reč iz sela i gradova gde žive Mađari, iz škola i crkvi“. Vraća se u prošlost i sa tim zbivanjima utiče na emocije auditorijuma. „Zaveru“, reč koja prvobitno ima negativnu konotaciju, on koristi u pozitivnoj. Po njemu je zavera to da ne dozvoljavaju da se „mađarska reč“ zaboravi u selima, gradovima, školama i crkvama. „Mađarska reč“ je u ovom slučaju metafora za jezik, kulturu i tradiciju. Velika mađarska kraljevina je pre 1921. godine obuhvatala današnju Mađarsku, iz Srbije Vojvodinu, deo Hrvatske, Rumunije i Slovačke. Nakon Trijanonskog sporazuma ona je izgubila veliki deo teritorije. Govornik u ovom delu govora podseća na to i nabraja prostore koji su nekada bili deo Kraljevine i u kojima još i danas žive Mađari kao nacionalna manjina. Međutim, Parlament Mađarske je 2010. godine (za vreme Orbanove vladavine) prihvatio zakon o pojednostavljenom postupku dobijanja mađarskog državljanstva. Time je Mađarska dobila mnogo novih državljana sa tih prostora, ali ujedno i mnogo novih glasača.

„Ako se pridržavamo najvažnijih zakona, ako ostanemo bastion hrišćanstva, ako umesto prokletstva podižemo svoja srca onda dobijamo ono što zaslužujemo:

možemo da zadržimo najljepšu državu sveta i nadu za srećan život“. Sledeće njegove reči više liče na pretnju, bira lekseme koje u slušaocima izazivaju strah i nespokoj. Naglo je promenio temu i ton govora, od priče o sreći je prešao u stanje u kojem se plaši. Upotrebio je metafore „bastion hrišćanstva“, „podići srce“ čime postiže slikovitost i pojačava intenzitet. Rečenicu počinje sa uslovnim veznikom „ako“ što dodatno daje utisak pretnje, jer u suprotnom slučaju ako ne žive tako kako se očekuje ne mogu da zadrže svoju državu ni nadu za srećan život. Govoriti ljudima da neće biti srećni u životu, čak i da će izgubiti nadu, stvara još veći pritisak na sposobnost odlučivanja. Izbor i dvosmislenost reči u ovom delu teksta se razlikuju od prethodnih i podsećaju na Vučićeve fraze kada je govorio o opoziciji.

U sledećem delu govora takođe možemo da uočimo nekoliko tema koje se javljaju i u Vučićevom govoru. Orban hvali prethodni uspešan period, ali i u budućnosti obećava uspeh. Spominje problem ekonomije i zapošljavanja, iste probleme sa kojima se kod nas i Vučić suočavao. „Velike stvari smo do sada uradili, ali videćete ovo je tek početak. Zaista velike stvari tek čekaju na nas. Sada treba i sada možemo da izgradimo novu mađarsku ekonomiju koja će svima omogućiti zaposlenje. Nemojte slušati one koji kažu da je ovo nemoguće. Oni koji su prošli kroz ove četiri godine znaju da slobodno možemo da izbacimo reč 'nemoguće' iz rečnika“. Orban takođe upućuje na opoziciju na sličan način kao što je to učinio Vučić, ništa ne precizira samo uopšteno priča. Koristi metaforu „izbaciti reč 'nemoguće' iz rečnika“ sa čime u stvari kaže da su Mađari sposobni za sve životne prepreke.

Na kraju svoje argumentacije Orban govori o šansama na izborima: „I na kraju o šansama. Da se ne lažemo, da pričamo otvoreno: zvezde dobro stoje, lepo su raspoređene. Na ovim izborima mi imamo najviše šansi. Ali pazite! Imati šansu još ne znači pobediti, svaki glas mora da se poštuje, potrebni su svi, kao što su potrebni i svačiji glasovi. Na kraju može da zavisi samo od jednog glasa“. Kada se slušaocu obraćamo frazom koja upućuje na to da će se nešto iskreno govoriti, on će i poverovati u tu informaciju. Njegova svest je ubeđena da će mu se govornik obraćati sa istinitošću, zato će mu i verovati uprkos tome šta je govornik zapravo hteo da kaže. S tim što govornik saopštava da će najverovatnije da pobedi, pokazuje samouverenost i utiče na one koji su još neodlučni. Ako su šanse za pobedu izgubljene većina će preći na pobedničku stranu. Po tom principu, ako se već svakako zna (ili je samo govornik tako rekao), da će Fides pobediti, bolje

glasati za njih nego izgubiti. Govornik koristi strategiju distrakcije, stvara haotičnu situaciju u kojoj se sam nudi kao spasilac.

Zaključak

Zaključak govora treba da bude efektivan i da sadrži misli koje ostavljaju poslednji jak i upečatljiv utisak na auditorijum.

Orbanov zaključak je kratak i jasan. Nastavlja da deluje na emocije publike, ne govori ništa što bi uticalo na razum, čak izražava i svoja osećanja. „Ponosan sam na to da već dvadeset godina mogu da se borim zajedno sa vama. Ponosan sam na četvorogodišnji zajednički rad i mi zajedno možemo da budemo ponosni na svoj dom i na mađarski narod koji je prošao kroz sve ovo. Ponosan sam i jedva čekam da sarađujem sa vama i naredne četiri godine. Visoko zastave! Napred ka pobedi! Napred Mađarska, napred Mađari!“ Izražava svoj ponos i više puta ponavlja da je ponosan. Upotrebljava dvosmislene fraze kao što su „boriti se zajedno“ – jer nisu išli u borbu, zatim „zajednički rad“ – vlast radi, narod u zajedničkom radu nema ulogu. Izražava samouverenost s tim što kaže da jedva čeka da sarađuje i naredne četiri godine – dakle, siguran je u svoju pobedu. Sa poslednjim frazama „napred Mađarska, napred Mađari“ daje još jedan impuls i povećava pobednički ambijent.

Vučićev zaključak je nešto duži. Sastoji se iz dva dela: pored toga što se zahvaljuje još jednom za sve i time daje još jedan udar na emocionalnu svest, on priča i jednu anegdotu da bi zadržao pažnju auditorijuma: „Dragi prijatelji, zahvaljujem svima vama na velikoj podršci. Vi znate da ja ne želim da govorim da ćemo biti zadovoljni ako postignemo bolji rezultat nego na prethodnim izborima. Mi uvek želimo više i želimo mnogo više. I hoću da vas zamolim da ih pobedimo ubedljivo, da ih pobedimo tako! Da im pokažemo da možemo da dobijemo više glasova nego svi oni zajedno, jer nemojte da smetnete s uma, budu li imali šansu u jednom danu, u jednom trenutku će se ujediniti da vrata sve na staro, da mogu one interese o kojima je Nebojša govorio, zajedničke interese tajkuna i političara ponovo da sprovedu u delo“. Na sličan način se obraća narodu kao što je to bio slučaj u argumentaciji. Kaže da ne želi da govori da će narod biti zadovoljan ako on pobjedi, dakle verovatno neće biti zadovoljan, jer je ovaj narod takav da uvek želi više. Govornik odlaže utisak pobjede i rešavanja problema, jer je svestan toga da uprkos njegovoj pobjedi neće još biti poboljšanja. Ponovo suptilno upućuje na opoziciju i više se fokusira na to da njima dokaže svoju pobjedu, nego na želje naroda.

Zatim sledi kraća priča sa poukom: „Danas sam negde, doneli su mi ovi naši klinci i pokazali, stavili su negde neku moju sliku, nijedna moja slika nije mnogo lepa, nisu mogli baš mnogo da se pohvale; stavili su negde moju sliku i napisali: šesnaesti mart, gotov je. Ja njima ništa slično neću da poručujem, mi sa njima želimo da razgovaramo, mi sa svima želimo da razgovaramo, ali naš odgovor: najjače će se čuti baš tog šesnaestog marta!“ U svoju priču unosi i šalu na svoj račun, tako govor dobija familijarniji ton. Zatim šalu naglo menja ozbiljnijom temom. Sebe stavlja u poziciju žrtve i tako postiže dva efekta: budi negativne emocije kod auditorijuma prema opoziciji i pridobija simpatiju s tim što on ne želi ništa loše protivničkim strankama. Na kraju dolazi do naglašavanja ključnog datuma.

„Zato vas pozivam da svi na izbore izađete! Zato vas pozivam, dragi prijatelji, da povedete članove svojih porodica, familiju, svoje prijatelje da pokažemo da normalnu i pristojnu Srbiju ne mogu da pobeđu! Da ih pobedimo ubedljivo, svom snagom za radna mesta, svom snagom za reforme, svom snagom protiv korupcije, svom snagom za našu Srbiju! Broj 1 dragi prijatelji, živela Srbija, živio Beograd, napred Srbija!“ Daje zadatak auditorijumu i cilja na kolektivnu svest kao što je to i Orban učinio. Dalje u fokus pažnje stavlja svoju opoziciju, naime, više puta ponavlja glagol „pobediti“ i naglašava pobedu nad njima. Ponavlja još i svoj slogan „svom snagom“. Na kraju daje još podatak pod kojim brojem je on na biračkoj listi i svoj govor završava isto kao i Orban sa frazom „živeli“.

Zaključci

U radu smo analizirali dva politička govora, jedan srpskog političara, Aleksandra Vučića i jedan mađarskog političara, Viktora Orbana. Prikazali smo kako političari mogu postići manipulativni efekat pomoću jezičkih sredstava. Za ostvarenje tih ciljeva su upotrebljeni svi nivoi jezičkog sistema. Pored jezičkih sredstava za manipulaciju za temelj smo uzeli i teoriju o manipulativnim strategijama Noama Čomskog.

U oba govora su česta ponavljanja, metafore i dvosmislene fraze. Političari vrlo precizno biraju lekseme da bi postigli slikovitost. Obojica su se intenzivno fokusirali da više utiču na emocionalnu svest auditorijuma nego na racionalnu. Orbanov govor se obrće oko kolektivne svesti, ali vrlo često se poziva i na religiju. Vučić se više zadržava na tome da naglasi negativnu stranu svoje opozicije.

Često su primenjivali strategiju distrakcije, stvorili su problem i sebe nudili kao rešenje. Držali su pažnju auditorijuma oko nebitnih stvari, a kada je bilo reči o dostignućima ili konkretnim planovima za budućnost, to nisu konkretizovali.

Bogato su upotrebljavali emocionalni registar. Probleme nisu konkretno odlagali, već su obojica naglašavali kako ih čeka težak period. Direktno nijedan od njih nije primenjivao vokabular koji bi odgovarao strategiji dečijeg jezika Noama Čomskog. Međutim, njihova intonacija i tempo govora odgovaraju obraćanju uzrastu od 12 godina: govorili su polako, ključne stvari su naglasili i povisili intonaciju, a čak su ih i više puta ponovili. Možemo zaključiti da u govoru oba političara možemo otkriti strategije za manipulaciju, prema Noamu Čomskom. Potreba za manipulacijom zasniva se na ljudskoj osobini, na slabosti, jer je lakše povinovati se nego preuzeti odgovornost. Tako, postoji jaz između mogućnosti i potreba, kao i između stvarnosti i želja. Prema tome, politički govor treba da pruži nadu i veru u bolju budućnost, jer samo tako može da postigne svoj primarni cilj: da pridobije glasače.

LITERATURA

- Ballay, Sz. (2008). *Befut az üresbe*. Orbán nyelve és vallásos reformák
http://magyarnarancs.hu/publicisztika/befut_az_uresbe_-_orban_nyelve_es_a_vallasos_formak-69593
- Chomsky, N. *10 strategies of manipulation by the media*.
<http://noam-chomsky.tumblr.com/post/13867896307/noam-chomsky-10-strategies-of-manipulation-by>
- Fidesz. Zvanična internet stranica <http://www.fidesz.hu/>
- Podboj, M. (2011). *Manipulacija u političkom diskursu – kritički pristup*. *Hrvatistika*. Studentski jezikoslovni časopis, Filozofski fakultet, Osijek.
- Radio-televizija Srbije <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/2208/Izbori+2014/1544860/%C4%90ilas%3A+DS+lider+u+opoziciji+ili+u+vlasti.html>
- Srpska napredna stranka. Zvanična internet stranica <https://www.sns.org.rs/>
- Stepanov, S. (2013). Politički govor u ogledalu pragmatičkih i kognitivnih teorija. *Leksika – gramatika – diskurs*. Zbornik u čast Veri Vasić. Filozofski fakultet, Novi Sad.
- Tošović, B. (2002). *Funkcionalni stilovi*. Beograd: Beogradska knjiga.
- Vojinović Kostić, J. (2014). Jezik i manipulacija. *Istoriografija i savremeno društvo*. Zbornik radova, Filozofski fakultet, Niš.

PRILOZI:

U prilogu dajemo pregled u radu analiziranih političkih govora.

Prilog 1.

SNS, Aleksandar Vučić – Mitig, Beograd, 11.03.2014.

„SVOM SNAGOM U REFORME”, „BUDUĆNOST U KOJU VERUJEMO”

Dame i gospodo, dragi prijatelji, veoma sam srećan što sam večeras ovde sa vama u Novom Beogradu, u rodnom gradu i zahvalan sam i još jedanput se izvinjavam hiljadama ljudi koji su ispred dvorane i koji moraju da nas gledaju na video bimu. Izvinjavam se (aplauz), izvinjavam se desetinama hiljada ljudi koji su ostajali ispred dvorana u Novom Sadu, u Čačku, u Arandelovcu, mnogim drugim mestima gotovo svuda gde smo držali naše skupove u zatvorenom prostoru. I hoću da iskoristim priliku da se zahvalim svima vama, pre svega našim koalicionim partnerima, od Rasima, Ace Vulina, Velje, Vuka, svi koji su nam pomogli u ovoj kampanji da zajednički iznesemo teret. Hoću da se zahvalim svim mojim prijateljima u Srpskoj naprednoj stranci koji su vredno i marljivo radili, koji su vodili pristojnu kampanju, koji su predlagali rešenja, nudili planove u kojoj gotovo pa nikoga nismo platili i u kojoj smo retko odgovarali na optužbe i napade svih drugih.

Želim da vam kažem da sam obilazeći Srbiju jasno mogao da vidim koliko ljudi teško žive, kako ljudi jedva krpe kraj s krajem. U prethodnih godinu i po dana dali smo sve od sebe, da pokrenemo žestoku borbu protiv korupcije, da zaustavimo ekonomsko propadanje, dalji rast nezaposlenosti, ali ljudi i dalje teško žive. Zato je naša obaveza da u narednom periodu i kao što sam to i sada video u Čupriji, kada dovodite Trak Lajt fabriku koja treba da zaposli 500 pa još 500 ljudi; kao što sam video u Nišu sa Džonson Elektrikom; kao što sam video u Priboju sa Sisu-om; kao što sam video u Smederevu sa PKC-om; od svih tih tačaka moramo da napravimo talase zapošljavanja, da bi naši radnici mogli da pokažu koliko su dobri, vredni, poštteni, odgovorni i koliko mogu da budu bolji od svih drugih. Za razliku od drugih, mi nećemo da lažemo i nećemo da obmanjujemo ljude. Nikome nećemo da govorimo da će situacija biti jednostavna i laka za rešavanje u periodu koji dolazi, u periodu koji je pred nama.

Kao što znate prvi problem na koji smo naišli jeste korupcija. Korupcija davi Srbiju. Korupcija je problem za našu politiku, za našu administraciju, za naš pravosudni sistem, za naše poslovno okruženje, za našu ekonomiju. Korupcija

koči naš ekonomski razvoj, narušava naš društveni napredak i šansu da sprovedemo promene.

Odbio sam u ovoj kampanji da odgovorim na sve lične napade, ni na jedan od tih ličnih napada nisam se osvrnuo. Čini mi se da su ljudi dobro to razumeli. Nije to bilo zato što nisam imao šta da odgovorim i nije to bilo zato što sam se nečega uplašio; to je bilo samo zato što vas i našu Srbiju mnogo više poštujem od njih. Zato što mislim i razmišljam o budućnosti Srbije, o tome da imamo pristojnu, normalnu i modernu zemlju. Moja ćutnja ne znači ni nezainteresovanost za probleme koje nam je donela korupcija i ekonomija koja je loša. Naprotiv, moja ćutnja znači da sam duboko zamišljen nad problemima koji su pred Srbijom, ali i te kako znam da za te probleme uz vašu, ali samo uz vašu pomoć, samo uz vašu veliku podršku imamo rešenje i stvari možemo da menjamo. Mi bez vas, dragi prijatelji, ne možemo da uspemo. Nisam odgovarao na lične uvrede i neću, ali ono što me pogodilo to je kada su počeli i kada pokušavaju da ruše stabilnost naše zemlje, kada pokušavaju da ruše stabilnost Srbije. Na to i takve stvari nikada neću moći, neću hteti i neću želeti da oćutim. Oni koji žele ukrajinski scenario u Srbiji, moraju da znaju da je pred njima bedem koji ne mogu da preskoče; motke, puške i sve drugo negde drugde da ih nose, u Srbiji ih neće upotrebiti ni protiv koga, ni protiv jednog građanina. Hoću da svako dete bude sigurno, da svaki čovek bude siguran, a ne da izazivamo haos na srpskim ulicama, a plašim se da je to ono što tajkuni, njihovi politički eksponenti i prijatelji danas žele. I ne samo Dragan Đilas, već i mnogi drugi ekstremisti sa druge strane koji se od njega ne razlikuju. Ali na moju molbu da ne napadaju Srbiju, da ne unose haos u Srbiju, oni su odgovorili napadom na radnike Ikarbusa, na srpski Mercedes. Kažu, lažni srpski Mercedes. Plod rada dve stotine osamdeset poštenih radnika, a već hiljadu, samo u toj fabrici, su ih ostavili bez posla. Plod rada tih radnika oni su nazvali lažnim Mercedesom. A ja sam ovde, dragi prijatelji, da tim radnicima Ikarbusa kažem samo jednu stvar, taj čovek koji vređa vas, radnike, vaš trud, danonoćni trud, šezdeset dana ljudi nisu spavali, da bi pokazali da srpski radnik nije lošiji, već bolji od nemačkog radnika, ja im ponosno kažem: Niko vas neće napadati, i kažem im: Taj čovek neće biti gradonačelnik Beograda! Beograd zaslužuje poštenu vladu i ljude koji će brinuti o njegovim interesima.

A čime su se oni bavili u prethodnom periodu? Jedno što su uradili, uz podršku svojim tajkunima, uz korupciju i kriminal prisutne svugde, razmišljali su kako nekoga da napadnu, kako nekoga da kritikuju. Pa kritikujte, imate i koga da kritikujete, uvek možete da kritikujete one koji rade i dobro je da to radite, a ja

vam kažem, ne možete da nas stignete. Radimo tri puta više nego vi. Ustajemo tri sata pre vas, ležemo tri sata posle vas i radimo ceo dan za svoju zemlju i za svoj narod. Večeras ovde, u ovoj hali i širom naše zemlje postoje ljudi koji žele bolju Srbiju; marljivi muškarci i žene koji žele stabilnu ekonomiju; poštenu ljude koji žele reformu koja će iskoreniti korupciju i kriminal iz našeg sistema; roditelji, bake i deke koji žele nove mogućnosti za našu omladinu kako bi mogli da zarade za život, da podižu porodice i da uživaju u životu. Građani, koji žele da vide da napredujemo umesto da nazadujemo. Srbi, koji odbijaju da budu zastrašeni od strane tajkuna i ekstremista koji profitiraju gledajući propadanje naše zemlje. Šesnaestog marta, dragi prijatelji, svako će imati priliku da se čuje njegov glas, šesnaestog marta vi određujete korak kojim će naša zemlja krenuti ka boljoj budućnost. Ovi izbori se ne smeju olako shvatiti, uloge velikih, ekstremisti žele da mirno gledaju da puste da se reforme koje smo započeli, razmrse i ekonomski napredak koji smo doživeli, nestane, kako bi narod nastavio da se bori, teško da se bori sa nezaposlenošću i niskim životnim standardom. Ali ja neću da ćutim, mi nećemo da ćutimo, hoćete li vi da ćutite dragi prijatelji? U poslednjih osamnaest meseci položili smo temelj za promene, reformama koje se bore protiv korupcije, stabilizuju ekonomiju, privlače strane investicije, poboljšavaju naš imidž u svetu. Ali ono što je važno, ja želim vama najotvorenije, dragi prijatelji, da kažem, period pred nama nije lak, ali bolje imati pošten odnos prema svom narodu, nego govoriti kako će teći med i mleko kada pobedimo i da će sve biti jednostavno i lako. Čim čujete to od nekog političara, znajte da nije pošten, znajte da nije iskren, znajte da vam govori neistine i našim penzionerima hoću da poručim jednu stvar, slušali su od različitih političkih partija kako tobože štite njihove interese, jedino ova koalicija, jedino ova lista, jedino snažna srpska ekonomija može da zaštiti srpskog penzionera i jedino ona može da garantuje dobru penziju i sva njegova prava i to penzioneri koji su bolji od nas, jer su više napravili i uradili za ovu zemlju, treba da znaju.

Dragi prijatelji, u zahvalnost svima vama na velikoj podršci. Vi znate da ja ne želim da govorim da ćemo biti zadovoljni ako postignemo bolji rezultat nego na prethodnim izborima. Mi uvek želimo više i želimo mnogo više. I hoću da vas zamolim da ih pobedimo ubedljivo, da ih pobedimo tako! Da im pokažemo da možemo da dobijemo više glasova nego svi oni zajedno, jer nemojte da smetnete s uma, budu li imali šansu u jednom danu, u jednom trenutku će se ujediniti da vrate sve na staro i da mogu one interese o kojima je Nebojša govorio, zajedničke interese tajkuna i političara ponovo da sprovode u delo. Danas sam negde, doneli

su mi ovi naši klinci i pokazali, stavili su negde neku moju sliku, nijedna moja slika nije mnogo lepa, nisu mogli baš mnogo da se pohvale; stavili su negde moju sliku i napisali: šesnaesti mart, gotov je. Ja njima ništa slično neću da poručujem, mi sa njima želimo da razgovaramo, mi sa svima želimo da razgovaramo, ali naš odgovor: najjače će se čuti baš tog šesnaestog marta! I zato vas pozivam da svi na izbore izađete! Zato vas pozivam, dragi prijatelji, da povedete članove svojih porodica, familiju, svoje prijatelje da pokažemo da normalnu i pristojnu Srbiju ne mogu da pobeđu! Da ih pobedimo ubedljivo, svom snagom za radna mesta, svom snagom za reforme, svom snagom protiv korupcije, svom snagom za našu Srbiju! Broj 1 dragi prijatelji, živela Srbija, živeo Beograd, napred Srbija!

Prilog 2.

Viktor Orban, Fidesz, Budimpešta – 29. 03. 2014.

Köszöntöm Pásztor Istvánt, a vajdasági magyarok vezetőjét. Köszöntöm Joseph Daul elnök urunkat, az Európai Néppárt elnökét, aki megtisztelt bennünket látogatásával és támogatásával. És köszöntöm Önöket, a Békemenet résztvevőit. Isten hozta mindannyiukat!

Összesereglettünk hát ismét, az ország minden szegletéből Debrecenről Sopronig, Kézdivásárhelyről Szabadkáig és Beregszásztól Komáromig. A Jóisten megsegített bennünket, így ehhez a naphoz is elérkeztünk. Nyolc nap múlva, jövő vasárnap mi, a magyar nép szabad és demokratikus választáson dönthetünk a jövőnkéről. Véget ért hát kormányzásunk négy esztendeje. Úgy reméljük, az első négy esztendeje ért véget. Azért jöttünk ma ide, hogy elmondjuk egymásnak, elmondjuk az országnak és a világnak: még négy évet kérünk. Még négy évet!

Úgy tűnik, ez itt a megfelelő hely, pillanat és alkalom, amikor egyenesen, ahogy a szívemből jön, elmondjam, hogy hálás vagyok Önöknek. Hálás vagyok, mert alkalmat adtak, mert megadták nekem a tisztességet és dicsőséget, hogy négy évig miniszterelnökként szolgálhattam. Szolgálhattam Önöket és a hazámat. Nincs ennél felemelőbb küldetés és nagyobb megtiszteltetés. Együtt dolgozva Önökkel átalakítottuk Magyarországot. Átalakítottuk és megújítottuk, korszerűsítettük és áramvonalasítottuk. Lerobbant, döcögő és defektes járgányból üzembiztos, gyors és merész versenyautót építettünk. Egy hanyatló, a csőd szélén tántorgó, önbecsülését és önbizalmát veszített Magyarországból olyan nemzetté emelkedtünk, amely napról napra erősödik, amelynek visszatért az önbecsülése és önbizalma. Olyan nemzetté, amely újra méltó régi nagy híréhez, és nagyszerű jövő előtt áll.

Jövő vasárnap egy szabad országban adjuk le a szavazatainkat. Még jól emlékszünk, nem volt ez mindig így. Rengeteg áldozatot hoztak, vért és verejtéket adtak a magyarok azért, hogy szabad országban szabadon dönthessünk a jövőnkéről. Huszonöt évvel ezelőtt is ezen a téren találkoztunk. Itt kezdődött el minden. Itt, ezen a téren kezdődött Magyarország felszabadítása. Itt kiáltottuk oda a világnak egyenesen, a szeme közé, hogy megvetjük azokat, akik elárulják a hazánkat, és megvetjük azokat, akik megszálló idegenek zsoldjába lépnek. Ekkor kiáltottuk oda a világnak, hogy nem engedjük, hogy még egyszer elvegyék és eltemessék a jövőnket.

Nem véletlenül jöttünk hát éppen ide. A hely szelleme, a hősök tere erőt ad és kötelez. Itt azoknak a hősöknek a szelleme uralkodik, akik nem engedtek sem a

saját félelmeiknek, sem a túlerőnek, akik mindig kitartottak, és végül győzedelmeskedtek. Ezt akarjuk mi is. Azt akarjuk, hogy ez a tér emlékeztessen bennünket. Emlékeztessen arra, amikor fiatalok, bátrak és elszántak voltunk. Emlékeztessen arra, hogy húsz éven át izmot, inat és verejtéket nem kímélve küszködtünk és küzdöttünk becsülettel. Emlékeztessen arra, hogy amikor végre sikerült előrébb jutni, mindig megjelentek a régi elvtársak, akik az idő kerekét, s vele a mi életünket mindig visszalökték, és visszafordították a múltba. Emlékezzünk arra, hogy ez így ment húsz éven keresztül. De emlékezzünk arra is, hogy mi, akik ma itt vagyunk, sohasemadtuk fel. Arattunk fényes győzelmeket, és szenvedtünk súlyos, fájó vereségeket is. Amikor vereséget szenvedtünk, nem szaladtunk el, nem széledtünk szét, és nem kerestünk egyéni menekülő ösvényeket, hanem maradtunk, ki- és összetartottunk. Álltuk a sarat, és vártuk a pillanatot. És húsz év után, amikor mindenkinek elege lett a széthúzásból, elege lett a régi elvtársakból, akkor összefogtunk, és 2010 áprilisában csináltunk egy forradalmat, egy alkotmányos forradalmat. Hogy mindenki egész Európában jól hallhassa és értse, világgá kiáltottuk, hogy a magyaroknak nem kell többé sem kommunizmus, sem szocializmus, nem kell többé a baloldal jelmezbálja, amellyel a kunbélák már száz éve szórakoztatják Európát. Elég volt az álszent színjátékából, a munkásokra hivatkozó bürokratákból és nagytőkésekből, elég volt a hamisságból, a trükkökből és a hazugságból! Emlékezhettek, felgyűrtük az ingünk ujját, és nekiveselkedtünk. Amit nem volt erőnk elvégezni húsz éven keresztül, azt négy év alatt elvégeztük. Elvégeztünk mindent, amit lehetett, néha úgy éreztem, még annál is többet.

Amikor majd megírják e négy év példátlan történetét, le fogják írni, hogy a magyarok 2010-ben a modern Európában páratlan egységet hoztak létre. Le fogják írni, hogy a magyarok bevezették a méltányos közteherviselést, és kiterjesztették a bankokra és a multikra is. Le fogják írni, hogy csodaszámba ment, amikor a csőd széléről visszarántották az országukat, és négy év alatt szolidan növekvő gazdaságot faragtak belőle. És, tisztelt Hölgyeim és Uraim, le fogják írni, hogy a magyarok lehetetlen dolgokra vállalkoztak, de végül sikeresen megküzdöttek a pénzvilág góliátjaival, a birodalmi bürokraták hadseregével és a dunai árhullámmal is. És le fogják írni, hogy a magyarok megvédték a munkahelyeiket, sőt munkahelyek százazreit teremttették. Leírják, hogy kiszabadították magukat a Nemzetközi Valutaalap segítő öleléséből, kiváltották falvaikat, városaikat, és kitortek az adósságcsapdából. És le fogják írni, hogy farkasszemet nézve a fél világgal saját, nemzeti alkotmányt alkottak, visszatértek a keresztény

gyökereikhez, és egyesítették a Kárpát-medencében feldarabolt és a világban szétszórt nemzetüket. Megmutattuk, hogy így is lehet történelmet írni. Nemcsak fegyverrel, erőszakkal és vérrel, ahogy egyébként a világnak ebben a szegletében ez szokásban volt. Lehet összefogással, és lehet egységgel, áldozatvállalással, erőfeszítéssel, és lehet a magyar észjárást követve.

Kedves Barátaim!

Most következhet ennek a nagyszerű történetnek a második fejezete. Most azt kellene megmutatnunk, hogy amit tettünk, nem egyszeri fellángolás volt, hanem ráeszmélés, megvilágosodás és romjainkból való feltámadás. Nem egyszeri fényjelenség, hanem egy új korszak napvilága. Nem egyszeri virtus, nem felvillanás, hanem maga a láncoktól, pányvától és rozsdájától megszabadított jellemünk, a mi igazi énünk ez. Most azt kellene megmutatnunk, hogy mi, magyarok ilyenek vagyunk igazán. Egységesek és erősek. Szabadok és kötelességtudók. Bátrak és józanok. Emberségesek és hazafiak.

Kedves Barátaim!

Rengetegen gyülekeztünk ma össze. És sokan vannak, akik otthon vannak velünk. Sok százezernyi és milliónyi magyar. Ahány ember, annyi féle, annyi különböző és egyedi élet. De minden sokszínűség, különbözőség és egyediség mellett is valami összetart, egy irányba vonz, és egymás mellé állít bennünket. Nekünk, mindannyiunknak van egy közös szenvedélyünk. A mi közös szenvedélyünket úgy hívják: Magyarország. Mi, akik itt vagyunk olyan sokan, mint talán még sohasem a magyar történelem során, nem váltunk rabjává egyetlen politikai doktrínának és egyetlen ideológiának sem, a mi szívünket csak a hazánk volt képes rabul ejteni.

Kedves Barátaim!

Mi tudjuk, mit jelent magyarnak lenni. A Duna és az Ipoly mentén, végig a Kárpátok lábainál, lent a bácskai szőlőhegyek között, a Hargita alján, mindenhol a világnak ebben a sarkában magyarnak lenni bátorságot jelent. Magyarnak lenni azt jelenti, hogy része vagy egy hatalmas és nyílt összeesküvésnek, hogy nem engedjük kiszorítani a magyar szót a magyarlakta falvakból és városokból, az iskolákból és a templomokból. Része vagy egy nagy és nyílt összeesküvésnek, hogy Magyarországot magyar országnak tartsuk meg. Magyarnak lenni azt jelenti, hogy egyszerre vagy rebellis szabadságharcos és a megtartó rend odaadó őre. Magyarnak lenni azt jelenti, hogy sohasem vagy elégedett a kormánnyal, de ha kell, mindig kiállsz érte, mert tudod, hogy a hazádat szempillantás alatt elfoglalják, kifosztják, felprédálják, és még téged is földönfutó szegénylegénnyé tesznek a

saját országodban, ha nem áll az ország élén erős nemzeti kormány. Magyarnak lenni azt is jelenti, hogy rajtunk van az Isten áldása. Ezért állhatunk itt rokontalan és magányos népként ezer év után is. Ha betartjuk a legfőbb törvényeket, ha maradunk a kereszténység védőbástyája, ha átkozódás helyett inkább felemeljük a szívünket, akkor azt kapjuk, amit megérdemlünk: megtarthatjuk a világ legszebb országát és a hozzá tartozó boldog élet reményét. Olyan jövőt építhetünk magunknak, amelyben minden magyar megkapja az esélyt, hogy hasznos, értelmes és teljes életet teremtsen magának. És, Barátaim, magyarnak lenni azt is jelenti, hogy a hazád mindig többre képes, mint ahogy éppen teljesít. Magyarnak lenni kifogyhatatlan lehetőséget és kiapadhatatlan tehetséget is jelent, hogy mindig több van bennünk, mint amit eddig kihoztunk magunkból.

Kedves Barátaim!

Egy szó, mint száz: lehet eső, lehet sár, mi szeretünk magyarok lenni. És az elmúlt négy évben megmutattuk, hogy nemcsak szeretünk, de tudunk is magyarok lenni. Nagy dolgokat vittünk végbe, de meglátják, ez még csak a kezdet. Az igazán nagy tettek most várnak ránk. Most kell és most lehet megépítenünk a mindenkinek munkát adó, új magyar gazdaságot. Most kell és most lehet megállítanunk, és gyarapodásba fordítanunk a népességfogyást. Most kell és most lehet véglegesen biztonságba helyezni a magyar földet. Most kell és most lehet megadnunk a tisztas és biztonságos időskort. És most kell és lehet esélyt, felemelkedést és boldogabb nemzedéket nevelő iskolákat teremtenünk. Most kell és most lehet olyan Magyarországot teremtenünk, amely a gyerekeinket nemesebbé, okosabbá, erősebbé, vagyis különbbé teszi, mint amilyenek mi vagyunk. Ne hallgassatok azokra, akik azt mondják, hogy ez lehetetlen. Aki végigcsinálta a négy évet, tudja, hogy a lehetetlen szót bátran kihúzzhatjuk a szótárunkból.

Kedves Barátaim! És végül az esélyekről. Ne kertetünk, beszéljünk egyenesen: a csillagok jól állnak, és szépen vannak elrendezve. Ennek a választásnak mi vagyunk az esélyesei. De vigyázat! Az esélyesség még nem győzelem. Emlékezzetek 2002-re! Az esély nem szüli meg az eredményt, nem hozza el magától a győzelmet, azért dolgozni kell. Nekünk kell dolgozni, és keményen meg kell dolgoznunk érte. Sohase felejtsetek, hogy az esélyt be kell váltani. Nekünk kell beváltani mindannyiunknak közösen a következő nyolc nap munkájával. Nincs olyan esély, amit ne lehetne eljátszani. Aki megosztja a szavazatát, egységet bont. Aki egységet bont, hazardíroz. Ne feledjétek a választási harc első törvényét: egységben az erő. Egy a tábor, egy a zászló, csak a

Fidesz! Igen, minden egyes szavazatot meg kell becsülnünk, mindenkire és mindenkinek a szavazatára szükségünk van. Egyetlen vokson is múlhat. Tanultuk az iskolában: egy szög miatt a patkó elveszett, a patkó miatt a ló elveszett, a ló miatt a lovas elveszett, a lovas miatt a csata elveszett, a csata miatt az ország elveszett, máskor verd be jól a patkószeget! És ne lankadjatok, ne lankadjunk egészen vasárnap estig! Csak az az eredmény biztos, amit már kihirdettek. Ha úgy érzitek majd vasárnap este, hogy mindent kiadtatok magatokból, hogy jártányi erőtok sincs, és hogy alig álltok a lábatokon, akkor a győzelem nem marad el. Akkor, de csak akkor győzni fogunk. Fényes és nagy diadalt fogunk aratni.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Büszke vagyok arra, hogy több mint húsz éve harcolhatok Önökkel. Büszke vagyok a második rendszerváltásra, a közösen végigdolgozott négy évünkre, és mi együtt, közösen büszkék lehetünk a hazánkra és a magyar emberekre, akik mindezt végigcsinálták. Büszke vagyok, és alig várom, hogy együtt dolgozhassam Önökkel a következő négy évben is. Magasba a zászlókat! Fel, győzelemre!

Hajrá, Magyarország, hajrá, magyarok!